

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра соціально-економічної географії і регіонаознавства
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана факультету геології,
географії, рекреації і туризму
Катерина КРАВЧЕНКО
“ серпень ” 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НАУКОВО-ПРИРОДНИЧА КАРТИНА СВІТУ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти	<u>бакалавр</u>
галузь знань	<u>A Освіта</u>
	<u>C. Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини</u>
спеціальність	<u>A4.07 Середня освіта (Географія),</u> <u>C6 Географія та регіональні студії</u>
освітня програма	<u>Середня освіта (Географія)</u> <u>Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток</u>
вид дисципліни	обов'язкова
факультет	геології, географії, рекреації і туризму

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«27» серпня 2025 року, протокол № 12

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Костянтин НЕМЕЦЬ, д. геогр.н., професор

Людмила Немець, д. геогр. н., професор, професор кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Катерина КРАВЧЕНКО, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Павло КОБИЛІН, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Протокол № 11 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

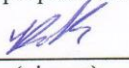
 Людмила НЕМЕЦЬ
(підпис) (прізвище та ініціали)

«27» серпня 2025 р.

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Середня освіта (Географія)»

Гарант освітньо-професійної програми Катерина БОРИСЕНКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми Катерина КРАВЧЕНКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 7 від «27» серпня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії

 Юлія ПРАСУЛ
(підпис) (прізвище та ініціали)

«27» серпня 2025 р.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Науково-природнича картина світу» складена відповідно до освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів за спеціальностями А4.07 Середня освіта (Географія) за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Географія)» та С6 Географія та регіональні студії, освітньо-професійною програмою «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета курсу – сприяти формуванню у студентів базових понять, категорій і теорій сучасного природознавства, глибокому розумінню механізмів природних явищ, засвоєнню та логічному осмисленню основоположних законів природознавства, усвідомленню їх значення для розвитку та функціонування природних систем, розвитку ноосферного мислення, відповідальності людини за майбутнє біосфери.

1.2. Завдання курсу:

Основні завдання вивчення дисципліни:

- Ознайомити студентів із загальнонауковими засадами формування науково-природничої картини світу, ключовими термінами, поняттями, етапами розвитку науки та основними принципами побудови наукових знань.
- Розкрити еволюцію світоглядних уявлень про світ, починаючи з міфологічних і релігійних картин світу до формування перших наукових концепцій в античному світі, та показати їх значення для становлення сучасного природознавства.
- Висвітлити розвиток фізичної картини світу і її елементів, таких як механістична, електромагнітна, квантово-релятивістська, а також ознайомити з фундаментальними фізичними законами, що лежать в основі сучасного наукового розуміння Всесвіту.
- Сформувати уявлення про історичний шлях розвитку науки, основні етапи її становлення, особливості сучасного наукового знання та роль українських учених у розвитку природничих наук.
- Ознайомити студентів з формами організації наукових досліджень, етапами розвитку наукового знання
- Пояснити значення математики, хімії та біології у формуванні наукової картини світу, розкрити їх місце у системі природничих наук, розглянути еволюцію знань у цих галузях та їхній вплив на розуміння природи й суспільства.
- Сформувати у студентів системне бачення взаємодії природи і суспільства, ознайомити з поняттям цивілізації, її типами та рушійними силами розвитку, а також з роллю культури, науки і техніки в еволюції глобальної соціогеосистеми.
- Проаналізувати зміст, форми і наслідки глобалізаційних процесів, визначити сучасні глобальні проблеми людства та шляхи їх подолання у контексті міжнародної співпраці.
- Ознайомити з концепцією сталого розвитку, історією її становлення, ключовими документами міжнародних конференцій, діяльністю міжнародних організацій у сфері охорони навколишнього середовища та розвитку, глобальними цілями сталого розвитку.

1.3. Кількість кредитів – 7 (1 семестр – 2 кредити, 2-й семестр – 5 кредитів)

1.4. Загальна кількість годин – 210 (1 семестр – 2 кредити, 2-й семестр – 5 кредитів)

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-

Семестр	
1-й, 2-й	-
Лекції	
48 год. (24 год. – 1-й семестр, 24 год. – 2-й семестр)	-
Практичні заняття	
72 год. (24 год. – 1-й семестр, 28 год. – 2-й семестр)	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
90 год. (12 год. – 1-й семестр, 78 год. – 2-й семестр)	-
Індивідуальні завдання	
-	-

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

С6 Географія та регіональні студії, ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

загальні компетентності:

- **ЗК02.** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- **ЗК07.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- **ЗК12.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

спеціальні (фахові) компетентності:

- **СК02.** Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства;
- **СК05.** Здатність аналізувати склад і будову геосфер на різних просторово-часових масштабах; вивчати суспільно-територіальні системи різних ієрархічних рівнів;
- **СК12.** Здатність до системного географічного мислення;

A4.07 Середня освіта (Географія), ОПП «Середня освіта (Географія)»

загальні компетентності:

- **ФК 1.** Здатність реалізувати профорієнтаційну роботу з учнями, що завершують навчання за циклом повної загальної середньої освіти, проєктувати й здійснювати позакласну роботу з предмету (організаційна компетентність).

предметні компетентності:

- **ПК1.** Здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків МІЖ природним середовищем і людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства.
- **ПК2.** Здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення письмовими, усними та візуальними засобами явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, локальному).
- **ПК3.** Здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності, системне географічне мислення при вивченню Землі (світу), геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів.

1.7. Перелік результатів навчання, що формуються даною дисципліною

С6 Географія та регіональні студії, ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

програмні результати навчання:

- **ПР01.** Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук;
- **ПР03.** Пояснювати особливості організації географічного простору;
- **ПР07.** Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових.

A4.07 Середня освіта (Географія), ОПП «Середня освіта (Географія)»

формування програмних результатів навчання:

- **РН 5.** Уміє оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності;
- **РН 14** Знає та розуміє основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географії, природничих, суспільних, точних наук в обсязі, необхідному для засвоєння географічних дисциплін, предмет дослідження географії, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географічної науки та географічних відкриттів;
- **РН 15.** Пояснює просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях;
- **РН 16.** Описує основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних систем, окремих їхніх компонентів, класифікує зв'язки й залежності між компонентами, знає причини, перебіг та наслідки процесів, що відбуваються в них;
- **РН 24.** Добирає міжпредметні зв'язки курсів географії в базовій середній школі з метою формування в учнів природничо-наукової компетентності відповідно до вимог Державного стандарту загальної середньої освіти з освітньої галузі «Природознавство»; володіє методикою навчання пропедевтичного курсу «Природознавство».
- **РН 26.** Застосовує теоретичні та практичні основи методики навчання географії на рівні середньої (базової) освіти, застосовує їх та новітні освітні технології (включаючи інформаційно-комунікативні), зокрема програмне забезпечення й сучасні технічні засоби навчання, забезпечуючи формування в учнів предметних компетентностей та основ цілісної природничо-наукової картини світу, прищеплює учням навички самостійного поповнення знань.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні знати:

- ключові поняття, терміни та категорії, що характеризують науково-природничу картину світу, її структуру, функції та етапи формування;
- історичні типи світогляду (міфологічний, релігійний, науковий) та їх вплив на розвиток природничих знань;
- основні наукові картини світу: фізичну (механістичну, електромагнітну, квантово-релятивістську), хімічну та біологічну;
- фундаментальні закони природи, що лежать в основі сучасного наукового світогляду;
- основи еволюційного підходу до аналізу природних і соціальних явищ, роль людини як активного суб'єкта розвитку біосфери та формування ноосфери;
- досягнення видатних учених у розвитку природничих наук, зокрема українських науковців і представників Харківської наукової школи;
- поняття цивілізації, глобалізації, науково-технічного прогресу та сталого розвитку, а також основні глобальні проблеми сучасності;
- діяльність міжнародних організацій у сфері охорони довкілля, цілі сталого розвитку та ключові документи глобальних екологічних ініціатив.

вміти:

- застосовувати набуті знання для аналізу природних і суспільних явищ;
- використовувати основні принципи та методи наукового дослідження у сфері природничих і суспільно-географічних наук;
- пояснювати розвиток наукових уявлень про світ на різних історичних етапах та аналізувати їх вплив на формування сучасного світогляду;
- визначати роль людини як соціоприродного феномену, здатного впливати на біосферу, формувати ноосферу та брати участь у вирішенні глобальних проблем;
- оцінювати вплив науково-технічного прогресу на навколишнє середовище та цивілізаційний розвиток людства;
- орієнтуватися в сучасних глобальних проблемах людства, розуміти їх природу та пропонувати напрямки вирішення на основі концепції сталого розвитку;
- застосовувати міжпредметні зв'язки у процесі навчання географії та природничих дисциплін у закладах загальної середньої освіти;
- використовувати знання про науково-природничу картину світу у професійній діяльності, зокрема в освітній, науково-дослідницькій та екологічній сферах;
- самостійно приймати рішення у розв'язуванні складних проблем сьогодення.

1.8. Пререквізити:

Вивчення навчальної дисципліни «Науково-природнича картина світу» базується на знаннях, здобутих студентами під час опанування навчальних предметів «Географія», «Економіка», «Біологія», «Фізика», «Хімія» у закладах загальної середньої освіти.

2. Тематичний план навчальної дисципліни**РОЗДІЛ 1. ГЕОГРАФІЯ ЯК СИСТЕМА НАУК І ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ****Тема 1. Вихідні положення становлення науково-природничої картини світу (НПКС)***Лекція 1. Загальнонаукова картина світу. Терміни, поняття*

Вступ до курсу: програма, структура, вимоги, цілі, завдання дисципліни.

Вимоги до атестації.

Основні терміни та поняття ЗНКСвіту.

Розвиток і структура, функції, принципи формування ЗНКСвіту.

Лекція 2. Загальнонаукова картина світу. Етапи розвитку

Еволюція ЗНКСвіту на основі розвитку наукового знання.

Історія наукових революцій.

Наука, її місце в науковій картині світу.

Основні етапи розвитку науки.

Лекція 3. Сучасний період розвитку загальнонаукової картини світу.

Інформаційний ресурс суспільства та його формування.

Роль науки у розвитку сучасного суспільства.

Нові погляди на дослідження Всесвіту.

Поняття про штучний інтелект.

Лекція 4-6. Донаукова картина світу

Сутність поняття «світогляд». Типи світогляду

Структура донаукової картини світу.

Світогляд первісних людей.

Міфологічна картина світу.

Релігійна картина світу.

Сутність античної натурфілософії
 Уявлення про світ серед античних мислителів
 Досягнення античних натурфілософів у різних науках
 Значення античної натурфілософії
 Середньовічна картина світу
 Досягнення середньовічних мислителів

Контрольна робота.

Тема 2. Становлення та розвиток фізичної картини світу

Лекція 7-9. Фізичні картини світу

Механічна картина світу
 Електромагнітна картина світу
 Квантово-релятивістська наукова картина світу

Лекція 10. Узагальнення знань про фізичні картини світу

Структура фізичної картини світу
 Фундаментальні основи функціонування фізичної картини світу
 Сучасне формування фізичної картини світу

Залікова робота.

РОЗДІЛ 2. ВЗАЄМОДІЯ У СИСТЕМІ «ПРИРОДА-СУСПІЛЬСТВО»

Тема 3. Становлення і розвиток галузевих наукових картин світу

Лекція 1. Історія становлення та розвитку науки

Поняття наука.
 Підходи до вивчення історії науки.
 Історичні етапи становлення й розвитку науки:
 Особливості сучасної науки.
 Досягнення українських науковців.
 Видатні науковці Харківщини.

Лекція 2. Основи наукових досліджень

Предмет і сутність науки, як сфери людської діяльності.
 Основні ознаки науки та форми наукового знання.
 Організація наукової діяльності.
 Науково-дослідницька діяльність студентів.

Лекція 3. Роль математики у формуванні природничої картини світу

Математика як наука. Виникнення математики.
 Стародавні відкриття, які лягли в основу математичної картини світу.
 Видатні математики та їх відкриття.
 Роль математики у науково-природничій картині світу.
 Відомі математики нашого університету.

Лекція 4. Хімічна картина світу

Роль хімії у житті людини
 Етапи розвитку хімії як науки.
 Місце хімії у комплексі природничих наук
 «Зелена хімія».

Лекція 5. Біологічна картина світу.

Біологічна картина світу.

Що таке еволюція?

Теорії походження людини.

Теорія еволюції: розвиток наукової думки.

Людина майбутнього.

Біосфера як цілісна система. Основні положення вчення Володимира Вернадського про біосферу.

Ноосфера.

Контрольна робота.

Тема 4. Природа і цивілізаційний розвиток.

Лекція 6. Цивілізаційний розвиток: сутність і рушійні сили

Сутність поняття «цивілізація».

Типи цивілізацій

Розгортання цивілізації в часі

Роль культури у розвитку суспільства.

Поняття науково-технічного прогресу і його наслідки як рушійної сили цивілізації.

Еволюція глобальної (соціо)геосистеми.

Лекція 7. Глобалізація

Зміст глобалізації та основні етапи її розвитку

Форми глобалізації

Наслідки глобалізації

Світові міста

Антиглобалізм

Лекція 8. Глобальні проблеми сучасності

Глобальні проблеми людства.

Види глобальних проблем людства.

Світові організації, покликані вирішити глобальні проблеми людства.

Лекція 9. Поняття стійкого розвитку. Діяльність міжнародних організацій з навколишнього середовища і розвитку

Поняття “Стійкий розвиток”, його витоки та особливості

Діяльність Римського клубу

Міжнародні конференції і документи з навколишнього середовища і розвитку

Конференція в Ріо-де-Жанейро (1992), прийняття Концепції стійкого розвитку

Лекція 10. Діяльність міжнародних організацій з навколишнього середовища і розвитку (продовження)

Міжнародні конвенції, прийняті на конференції РІО-92.

Продовження впровадження міжнародною спільнотою реалізації рішень конференції 1992 р.

Лекція 11. Глобальні цілі тисячоліття

Нове тисячоліття – нові цілі.

17 глобальних цілей сталого розвитку.

Освіта для сталого розвитку.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	ср	л		п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Географія як система наук і об’єкт дослідження												
Тема 1. Вихідні положення становлення природничо – наукової картини світу (ПНКС).	30	12	12			6						
Тема 2. Становлення та розвиток фізичної картини світу	30	12	12			6						
Усього	60	24	24			12						
Розділ 2. Взаємодія у системі «природа-суспільство»												
Тема 3. Становлення і розвиток галузевих наукових картин світу	81	12	30			39						
Тема 4. Природа і цивілізаційний розвиток.	69	12	18			39						
Усього	150	24	48			78						
Усього годин за рік	210	48	72			90						

4. Теми практичних занять

1 семестр

№ з/п	ПР	Назва теми	Години ДФН	Оцінка (бали)
1	ПР1	Роль провідних вчених кожного періоду у розвитку науки та формуванні загальнонаукової картини світу	4	6
2	ПР2	Міфологія стародавніх цивілізацій та здобутки мислителів Давньої Греції	4	6
3	ПР3	Наукові здобутки у давніх цивілізаціях	4	6
4	ПР4	Видатні дослідники механічної, електромагнітної, квантово-польової картини світу	4	6
5	ПР5	Видатні учені-фізики Харківської наукової школи	4	6
6	ПР6	Видатні учені-фізики, які здобули Нобелівську премію	4	6
		Усього	24	36

2 семестр

№ з/п	ПР	Назва теми	Години ДФН	Оцінка (бали)
1	ПР1	Видатні учені Харківщини	6	5
2	ПР2	Роль науки в житті суспільства	6	5
3	ПР3	Досягнення видатних учених-математиків нашого університету	6	5
4	ПР4	Видатні вчені-хіміки нашого університету	6	5
5	ПР5	Біологічна картина світу. Морфологічні докази еволюції	6	5
6	ПР6	Володимир Вернадський – засновник Української академії наук, його спадщина	6	5
7	ПР 7	Цивілізаційний розвиток: сутність і рушійні сили	6	5
8	ПР 8	Глобалізація. Глобальні проблеми людства. Стійкий розвиток	6	5
		Разом	48	40

5. Завдання для самостійної роботи

1 семестр

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин ДФН
1	Аналіз та засвоєння літературних та цифрових джерел за темою «Вихідні положення становлення природничо – наукової картини світу (ПНКС)»: - Взаємозв'язок науки і філософії у формуванні світогляду. - Вплив античної філософії (Аристотель, Платон) на ранні наукові ідеї. - Роль середньовічної науки та схоластики у розвитку знань про природу. - Роль природничо-наукової картини світу в сучасних екологічних та соціальних викликах. - Біотехнології, нанотехнології та інформаційні технології як нові фактори у ПНКС. - Поняття "матерія", "простір", "час" у класичній і сучасній науці.	6
2	Аналіз та засвоєння літературних та цифрових джерел за темою «Становлення та розвиток фізичної картини світу»: - Наукова революція XVII століття: внесок Коперника, Галілея, Ньютона в розвиток класичної фізики. - Принципи класичної механіки Ньютона і їхній вплив на світогляд того часу. - Закон збереження енергії і його значення для розвитку фізичної картини світу. - Поняття ентропії та теплової смерті Всесвіту. - Проблеми класичної фізики на початку XX	6

	століття: випромінювання абсолютно чорного тіла, ультрафіолетова катастрофа - Розвиток уявлень про Всесвіт: від статичної до динамічної моделі Всесвіту. - Проблема причинності у класичній і квантовій фізиці.	
	Всього	12

2 семестр

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин ДФН
1	Аналіз та засвоєння літературних та цифрових джерел за темою «Становлення і розвиток галузевих наукових картин світу»: - Визначення та еволюція поняття "наука". - Критерії наукового знання: фальсифікованість, повторюваність, емпірична верифікація. - Сучасні тенденції організації наукової діяльності: колаборації, мультидисциплінарність. - Роль математики в сучасних наукових дослідженнях (інженерія, фізика, інформатика). - Генетика і молекулярна біологія: від відкриття ДНК до сучасних біотехнологій. - Відкриття періодичного закону Менделєєва і його значення для хімічної картини світу.	39
2	Аналіз та засвоєння літературних та цифрових джерел за темою «Природа і цивілізаційний розвиток». - Цивілізація як етап культурного розвитку суспільства: критерії та фактори. - Інформаційний ресурс як індикатор розвитку суспільства: значення і роль. - Роль глобальних міст у світовій економіці та культурі. - Проблеми змін клімату: причини та шляхи вирішення на глобальному рівні. - Світові організації (ООН, ВООЗ, МВФ) та їх роль у вирішенні глобальних проблем. - Основні світові форуми з питань природокористування: Ріо-де-Жанейро, Кіотський протокол. - Поняття стратегії стійкого розвитку: принципи та основні положення.	39
	Всього	78

6. Індивідуальне завдання - програмою не передбачено

7. Методи навчання

- пояснювально-ілюстративні;
- репродуктивні;
- проблемного викладу;
- частково-пошукові;

8. Методи контролю

- Усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне) на практичних заняттях.
- Тестове опитування та письмовий контроль (контрольна робота) (у платформі Moodle).
- Екзамен (у платформі Moodle).

9. Схема нарахування балів

1-й семестр

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання Розділ 1								Залікова робота	Сума
Тема 1					Тема 2				
ПР	ПР1	ПР 2	ПР 3	КР	ПР 4	ПР 5	ПР 6	ЗР	
К-ть балів	6	6	6	24	6	6	6	40	100

T1, T2 ... T6 – теми розділів

ПР – практична робота

КР – контрольна робота, передбачена навчальним планом

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Практична робота – 6 балів:

- оформлення таблиці – 2 бали
- оформлення таблиці + доповіді (реферату) – 4 бали
- оформлення таблиці + презентації – 5 балів
- презентація доповіді, участь в обговоренні – 1 бал

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 24 бали:

- тестові завдання – 6 балів
- теоретичні питання – 18 балів

Підсумкова (залікова) робота – 40 балів:

- тестові завдання, завдання на розкриття сутності понять – 20 балів;
- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 20 балів

Максимальна кількість балів за практичну роботу: 6

- ✓ 0 балів – робота не виконана,
- ✓ 1-2 бал – виконана частково, підготовлена недбало, виконаний не свій варіант, знання фрагментарні і поверхові
- ✓ 2-3 бали – завдання виконано частково, містить окремі помилки фахового характеру, знання фрагментарні і поверхові,
- ✓ 3-4 бали – завдання виконано повністю, з окремими зауваженнями, знання достатні,
- ✓ 5-6 бали – завдання виконано повністю, знання на високому рівні.

Поточна та підсумкова контрольна роботи складаються з системи завдань різного типу і рівня складності (від простих тестових до вислову власної точки зору з обґрунтуванням). Детальна розбаловка представлена у самій роботі.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

2-й семестр

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання Розділ 2											Екзамен	Сума
Тема 3							Тема 4			Разом		
ПР	ПР 1	ПР 2	ПР 3	ПР 4	ПР 5	КР	ПР 6	ПР 7	ПР 8			
К-ть балів	5	5	5	5	5	20	5	5	5	60	40	100

T1, T2 ... T6 – теми розділів

ПР – практична робота

КР – контрольна робота, передбачена навчальним планом

Для допуску до складання підсумкового контролю (екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Практична робота – 5 балів:

- оформлення таблиці – 2 бали
- оформлення таблиці + доповіді (реферату) – 3 бали
- оформлення таблиці + презентації – 4 балів
- презентація доповіді, участь в обговоренні – 1 бал

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 20 балів:

- тестові завдання – 6 балів
- теоретичні питання – 14 балів

Підсумкова (екзаменаційна) робота – 40 балів:

- тестові завдання, завдання на розкриття сутності понять – 20 балів;
- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 20 балів

Максимальна кількість балів за практичну роботу: 5)

- ✓ 0 балів – робота не виконана,
- ✓ 1-2 бал – виконана частково, підготовлена недбало, виконаний не свій варіант, знання фрагментарні і поверхові
- ✓ 2-3 бали – завдання виконано частково, містить окремі помилки фахового характеру, знання фрагментарні і поверхові,
- ✓ 3-4 бали – завдання виконано повністю, з окремими зауваженнями, знання достатні,

✓ 4-5 бали – завдання виконано повністю, знання на високому рівні.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література:

Основна:

1. Бабійчук С. Деякі підходи до розуміння терміна «наукова картина світу» / С. Бабійчук. Педагогіка. Актуальні питання гуманітарних наук, №30, том 3, 2020. С. 213-217.
2. Вернадський Володимир Іванович // Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник. Випуск 5. Біографічна частина: А-М / Відп. ред. М. М. Варварцев. — К.: Ін-т історії України НАН України, 2014. — С. 61—62
3. Гінзбург М. Д. Наукова картина світу як засіб інтегрувати та систематизувати фахові знання. Вісник Національного авіаційного університету. Сер. : Філософія. Культурологія. 2012. № 2. С. 9–17.
4. Гончаренко С. У. Формування у дорослих сучасної наукової картини світу: [монографія] / Семен Устимович Гончаренко. — К.: ПООД НАПН України, 2013. — 220 с.
5. Гриньова М.В., Паляниця О.В. Природознавство. Навчальний посібник для студентів педагогічних університетів. — 3-тє вид. — Полтава: ПНПУ, 2012. — 252 с.
6. Інформація: природа, людина, суспільство (суспільно-географічні аспекти): колективна монографія / за ред. Л. М. Немець, К. В. Мезенцева (Немець К., Немець Л., Мезенцев К., Сегіда К., Кравченко К., Телебенєва Є., Ключко Л., Кандиба Ю., Кобилін П.). — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. — 408 с.
7. Концепції сучасного природознавства : підручник / Я. С. Карпов, В. В. Кисельник, В. Г. Кремень та ін. — Київ : Либідь, 2004. — 327 с.
8. Кшнякіна С. І., Міщенко Б. А., Опанасюк А. С. Концепції сучасного природознавства : навч. посіб. : у 3 ч. — Суми : Вид-во СумДУ, 2009.
9. Мезенцев К. В. Методи дослідження в суспільній географії: традиції і новації / К. В. Мезенцев // Економічна та соціальна географія. — 2013. — № 1. — С. 32-42.
10. Немець К. А. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі: монографія / К. А. Немець, Л. М. Немець; — ХНУ імені В. Н. Каразіна. — Харків: 2013. — 228 с.
11. Немець К. А. Синергетичні засади суспільно-географічного дослідження / К. А. Немець, Л. М. Немець // Регіон – 2017: стратегія оптимального розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції [Харків], 19-20 вересня 2017 р. / ХНУ імені В. Н. Каразіна. — Харків, 2017. — С. 9-12. — Режим доступу: http://socioeconom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Збірник_Region-2017.pdf
12. Немець К. Багатовимірний аналіз у суспільній географії (нетрадиційні методи): монографія / К. Немець, К. Сегіда, Л. Немець; — ХНУ імені В. Н. Каразіна. — Харків: 2016. — 120 с.
13. Немець К. Моделювання траєкторій у багатовимірному просторі: суспільно-географічна інтерпретація / К. Немець, Л. Немець, К. Сегіда, Є. Телебенєва, К. Кравченко // Часопис соціально-економічної географії. — 2018. — № 25. — С. 41-53. DOI: <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2018-25-04>
14. Немець К.А. Науково-природничка картина світу: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів / К.А. Немець, Л.М. Немець, К.О. Кравченко, П.О. Кобилін. — Харків, 2025. — 77 с. <http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Metodychka1-ost.pdf>

15. Немець К.А. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу / Навчальний посібник // К.А. Немець, Л.М. Немець. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 170 с.
16. Немець Л. М. Сучасна соціальна географія: аналіз стану, проблеми та перспективи / Л. М. Немець // Часопис соціально-економічної географії. – 2012. – №. 13(2). – 2012. – с. 14-20.
17. Л. Немець, К. Мезенцев, К. Сегіда, К. Кравченко, Л. Ключко, Є. Телебенєва, Ю. Кандиба П. Кобилін. Інформація: природа, людина, суспільство (суспільно-географічні аспекти) колективна монографія / за ред. Л. М. Немець, К. В. Мезенцева. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 408 с.
18. Опанасюк А. С. Сучасна фізична картина світу: навчальний посібник. – Суми: Вид-во СумДУ, 2005. – 328 с.
19. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. — Тернопіль, 2014. – 272 с.
20. Садовий М. І., Трифонова О. М., Хомутенко М. В. Методика формування уявлень про сучасну наукову картину світу в хмаро орієнтованому навчальному середовищі. Вісник Черкаського ун-ту. Серія: педагогічні науки. 2016. № 7. С. 8–16
21. Сегіда К. Ю. Оціночно-прогностичне моделювання геодемографічної системи Харківського регіону / К. Ю. Сегіда // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія». – 2017. – № 46. – С. 136-145. DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2017-46-19>
22. Соціальна географія: підручник / [за ред. Л. Немець, К. Мезенцева]. – Київ, 2019. – 304 с.
23. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика: Навчальний посібник / О. Г. Топчієв. – Одеса, 2005. – 632 с.
24. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії [підручник для студ. географ. спеціальностей вищих навч. закладів] / О. Г. Топчієв – Одеса: Астропринт, 2009. – 544 с.
25. Філон М. І., Кринець О. М. Наукова картина світу у філософському й лінгвістичному вимірах. Інститут української мови Національної академії наук України. 2013. № 2. С. 50–55.
26. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії [підручник] / О. І. Шаблій. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 444 с.
27. Dialogues in Human Geography [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://journals.sagepub.com/home/dhg> 1119577539
28. Erin H., Fouberg A., Murphy B. Human Geography: People, Place, and Culture, 12th Edition, 2020. – 512 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wiley.com/en-us/Human+Geography:+People,+Place,+and+Culture,+12th+Edition-p-9781119577539>
29. Nemets L. M. Analysis of development trajectory for social infrastructure of Kharkiv region / L. M. Nemets, P. O. Kobylin, K. Y. Segida // Actual Problems of Economics. – 2014. – No 161(11). – P. 409-418. – Режим доступу: <https://eco-science.net/downloads/>
30. Norton W. Human Geography / Norton, William, Mercier, Michael // OUP Catalogue, Oxford University Press, edition 9. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ideas.repec.org/b/oxp/obooks/9780199019557.html>
31. Oliynyk Ya. B. Trends in the development of geographic science / Ya. B. Oliynyk // Economic and social geography. – 2016, No. 75. – P. 3-6.
32. Scholl, S., Lahr-Kurten, M., & Redepenning, M. Considering the role of presence and absence in space constructions: ethnography as methodology in human geography / M. Lahr-Kurten & M. Redepenning // Historical Social Research, 2014. – 39(2), 51-67. <https://doi.org/10.12759/hsr.39.2014.2.51-67>

Додаткова:

1. Бакіров В. С., Куделко С. М. Нобелівські лауреати в історії Харківського університету // Економічний нобелівський вісник. – 2016. – № 1 (9). – С. 18–25
2. Балух В. О. Історія античної цивілізації : у 3 т. – Чернівці : ТОВ «Наші книги», 2008. – Т. 2 : Стародавній Рим. – 848 с.
3. Мартинюк М., Підгорний О. Міждисциплінарний дидактичний комплекс «Сучасна природничо-наукова картина світу» в системі особистісного та професійного становлення

- майбутнього вчителя природничих наук. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Теорія та методика навчання природничих наук. – 2023. – 4. – с. 175-190. <https://doi.org/10.31652/2786-5754-2023-4-175-190>
4. Маруняк Є. О. Соціально-економічний простір (методологія геопросторових досліджень та практика планування) : дис. ... докт. геогр. наук 11.00.02 / Є. О. Маруняк. – Київ, 2016. – 503 с.
 5. Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kipt.kharkov.ua/>
 6. Немець К.А. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі: монографія / К. А. Немець, Л. М. Немець. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 228 с.
 7. Офіційний сайт Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – <https://karazin.ua/>
 8. Садовий М.І. Історія фізики з перших етапів становлення до початку ХХІ століття: [навч. посібн. для студ. ф.-м. фак. вищ. пед. навч. закл.] / М.І. Садовий, О.М. Трифонова. – Кіровоград: ПП «ЦОП «Авангард», 2013. – [2-ге вид. переробл. та доп.] – 436 с.
 9. Садовий М.І. Сучасна фізична картина світу: [навч. посібн. для студ. пед. вищ. навч. закл.] / М.І. Садовий, О.М. Трифонова. – Кіровоград: ПП «ЦОП «Авангард», 2016. – 180 с.
 10. Фізико-технічний інститут низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ilt.kharkov.ua/index_u.html
 11. Харківська школа теоретичної фізики. ВИДАВНИЦТВО ЛОГОС Україна. – Режим доступу: https://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=nued2&load=edu_shools_hark_teor_fiz.htm
 12. Шаблій О.І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 744 с.
 13. Encyclopædia Britannica. *The Ancient World Portal* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britannica.com/browse/Ancient-World>
 14. Niemets K. Some issues of the methodological status of human geography in the context of interdisciplinary research / K. Niemets, L. Niemets, K. Sehida, L. Kliuchko, I. Telebienieva // *Region 2019: стратегія оптимального розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* [Харків], 16-18 жовтня 2019 р. / ХНУ імені В. Н. Каразіна. – Харків, 2019. – С. 17-22.
 15. Niemets, K., Sehida, K., Niemets, L., Kravchenko, K., Kobylin, P., Telebienieva, I., Kliuchko, L. Methodology of human-geographical researches: contemporary approaches and methods // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна : збірник наукових праць*. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2022. – Серія «Геологія-географія-екологія». – Вип. 56. – С. 143-158 (Web of Science) <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2022-56-10>
 16. Niemets, L., Sehida, K., Kravchenko, K., Subirós, J. V., Valjarević, A., Morar, C., Kobylin, P., Kliuchko, L., Telebienieva, I. (2024). Information: interdisciplinary significance of socio-geographical concept. *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series "Geology. Geography. Ecology"*, (60), 252-271. (in English) (Scopus, Web of Science) <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2024-60-18>
 17. Niemets, L., Sehida, K., Kobylin, P., Şahin M.T., Bartosh O., Telebienieva I., Kravchenko K., Kliuchko L. (2023). Integrative role of human geography in solving global problems of modernity. *Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series Geology, Geography Ecology, Issue (58)*, с. 171-187. <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2023-58-14>